

АУДИО -ВИДЕО-ТЕКСТ

Звонко Карановић: СРЕБРНИ
СУРФЕР, СКЦ, Ниш, 1991.

Саша Радоњић: ТЕТОВИРАЊЕ
АНЂЕЛА, КОНС, Нови Сад, 1992.

Зоран Ђирић: REMIX, Градина, Ниш,
1991.

Зоран Ђирић

Сурф је скијање на води, али и игра која је била модерна 1965. године: плесало се у пару, на бит, ритам и блуз музику, при чему се ногама описивало слово С. Негде у то време, на страницама америчких СФ стрипова појављује се нови лик — Сребрни Летач. По оцени неких стрип-теоретичара он је најпривлачнија личност у историји стрипа. »Сребрни летач је нешто сажетије и снажније оваплоћење медијског, односно митолошког, божанственог пароксизма новог доба«, приметио је Бранислав Милтојевић у фебруарском броју нишке »Градина«, приређујући блок посвећен »Марвел« стрипу. Лик омиљеног јунака је, наравно, на корицама овог броја часописа а стрипови из ове серије који, по неким, представљају »митологију двадесетог века«, објављени су пре десетак година, у издану новосадског »Форума«.

СРЕБРНИ СУРФЕР је прва песничка књига Звонка Карановића (рођен у Нишу, 1959. године) која се током прошле године појавила у продукцији Студентског културног центра из Ниша. Између корица, које је, веома успело, ликовно решио Саша Јовановић (са Летачем који се издигао изнад пољубаних знакова цивилизације, на црвеном таласу, налик на огромни знак питања) затичемо поезију као специфичан »mixed поступак деђења« (Б. Милтојевић) из стрипа, филма, ТВ и, нарочито, из музике нашег времена.

Мода 60-их, из перспективе 90-их, не само за нашег песника, представља »чежњу за изгубљеном срећом« (Војин Матић), а музика оличена у рокеролу, кроз »несвесне структуре звукова и покрета« преноси нешто што би се могло препознати као »срж наших узбуђења«. Насловом првог циклуса у књизи — »Feedback«, Карановић сигнализира неопходност слушања његових песама. Таква је и атмосфера у њима: час бучна, час стишана, али никако без звукова и звучаности. Музика је стимуланс (уз друга опојна средства — дуван, алкохол, дрогу) у једном свету који се не прихвата. Већ у наслову прве песме: »ово није савршен свет/који желиш за себе«, индикативна је таква »дереализација света«, баш као и жеља за свирком (први стих песме) и контекст — Rolling Stones. Град у ком живи, људи који га нервирају, терају га од себе у нестварне светове, приближавају тинејџерским идеалима из цинс-прозе (Селиндер, Селби), потреби за само—доказивањем, истицањем своје личности.

Тај нагонски и чулни трип води га и кроз литературу, која је блиска поезији битника, али и једном захтеву постмодерног времена: да се учествује свим чулима, целим телом, да се »жива вибрира у директном преносу, да се осећају непосредна

чувства, да се буде укључен у интегрално кретање« (Липовецки). При чему је музика привилегована пратиља једног таквог, по захтевима времена, персонализованог појединца, који је нарцисоидан, жељан тренутног задовољења свих потреба, еуфоричан, жељан да се »испразни« у ритму Stonesa, Ramonesa, Iggy Pora или неког другог »електричног врача«.

Карановићу су узор »типови који никада нису зевали од досаде или изговарали општа места већ горели, горели«, како је то приметио Кераук, чије су реченице мото библиотеци »На путу 001«, у којој се и појавила ова медијски надахнута песничка књига. Отуда потреба за бекством, стварним или имажинарним, потреба за лутањем, тражењем одређеног смисла, дечачка идентификација са онима који су »успели« (као јунаци из стрипова, филмова и пара-литературе) пре него ли допре до индивидуализације сопствене слике у огледалу које, за њега, још увек искривљава и не показује праву (или барем жељену) слику стварности.

Резимирајмо: поред културе ритма, динса и бита, СРЕБРНИ СУРФЕР је »јахач« на таласима стрипа (одакле и назив књиге), филма и ТВ рекламе. Сурогати забаве, примењене уметности, потрошених митова, предмета и синтетичких знакова, у којима се, у тренуцима опуштениости и преданости — дави лирски јунак Звонка Карановића, ипак успева да превaziђе и разори »милузорну представу непроживљеног« (Дебор) и избори се за сопствен живот.

Најуспелијим песмама (»Дневник«, »Прича«, »Све јучерашње забаве«, »Мама меланхолија« и »Урлик из самоуслуге снова«) сматрам управо оне које су направиле један помак у онострано, у свет снова, које су својеврсне »баладе«, дакле мелодичне, носталгичне, чак наративне структуре, у лаганом темпу. Дакле — чиста супротност окретним играма и потенцираној жестици.

Зоран Ђирић, такође песник из Ниша (рођен 1962. године) померио је границе свог интересовања десетак година напред (за разлику од Карановићевих 60-их): његова књига »Remix« је »водич кроз педесете«, али његове песме нису искључивале аудио — уз тон, Ђирић им прикључује и слику. »Педесете, најстарији трик на свету«, како гласи један од циклуса, доприру до нас, баш као и до самог песника, посредством фотографија, уметничких слика, филмске траке, књига, плоча, различитих репродукција, сећања и докумената. Утисци се мешају, при таквом настојању да се репринтује дух једног времена. Могућности за лажну слику су велике. За искривљавања, имитацију. Свестан је тога и Ђирић, па се више поиграва том ретро-модом, него што

се одушевљава »већ виђеним«. Он не жели ни да понови ни да укине прошлост, нити жели да прихвати њену смрт, нити васкрсавање, једноставно — призива поједине изворне форме живота и стваралачког изражавања.

У песми »Манипулација? Да, да, у сваком случају« говори о свом доживљају као »стриповитом«, одајући своје намере, које су, истовремено, и његови поступци: имитација и рециклажа, а све то због носталгије и склоности кичу.

У првој књизи, РИО БРАВО (»Матица српска«, 1990) Ђирић је признао велики утицај који су на њега оставиле »покретне слике«, пре свега амерички вестерни. А потом и други »топли« медији којима је обузет савремени потрошач, корисник забаве, чак овисник о тим шареним лажама које убијају слободно време, итд. То је наметнуло пародијски приступ у ком су филмски дијалози, стрип фразе и облачићи, закржљале емоције и индоктринирани ликови смештени у нови контекст, често парадоксалан, али неопходан како би се литерарни »покушаји« уздигли изнад баналности.

REMIX је такође препун нонсенса, још редукованијег израза (знак нарцистичке неурозе, диктата машина које искључују спонтаност, неутрализацију емоције, намећу самодовољност, траже прецизност). Мото, преузет од Хлебњикова, сведочи о жељи да се живот »смешка«, управо да му се врати оно што му савремене технологије, испрограмирања свакодневица и њена квази—екстраваганција одузимају: људске димензије.

Поред филма и поступка монтаже, кадриања и сличног, њему примереног изоштравања слика, контрастирања, запажено место у Ђирићевом ре-миксу имају Бојс, Дишан, Деспер Џонс, Раушенберг и Пиет Мондријан — уметници који су, сваки на свој начин, испроводили нову ликовност, нову визуелност, другачију слику и визију XX века. Иако, помало ниподаштавајуће, у наслову једне песме тврди да свака уметност на сликовима изгледа добро, на другом месту, у песми »Сетимо се Бојса који умиру једноставно«, запажа: »дух може да се осећа/али не сме да се види. Пошто не може да се види, он мора да се чује, зато су његове слике истетовиране звуком: углавном цез и блуз, али и свинг и један референ Beatles«.

Његова поезија је re-make, re-model, ре-боп, »дискретни стерео«, покушај да се раздвоји текст од слике, да се деформише или оживи звуком, да се инфинира стилем и лудилом 50-их, да се избегне »жандровска смрт« и стереотип данашњице и још којешта уз то.

»Шта се још може учинити?« Можда текст данас наликује на рушевину, помало сабласну савременицима који су индоктринирани новим медијима, па се врло опрезно и само колико је то неопходно позивају на њега и на његове конструкције насланају. Не припадам таквима, још увек имам пуно поверења у оно што до мене допре записано, штампано на хартији, укоричено у неки од продуката Гутенбергове галаксије.

И Саша Радоњић (рођен 1964) у песничким текстовима проналази свој смисао, у њима оставља доказе своје егзистенције, примере своје духовности, изражајности.

Недавно је, у издању Књижевне омладине Новог Сада, објављена његова четврта песничка збирка.

Још једна потврда оданости раније изнађеним песничким поступцима и решењима (графичким, визуелним, граматичким) али и метафоричком, имагинарном свету, низању и уланчавању слика, поентирању, као и неким другим, већ примењеним и описаним карактеристикама модерног песништва уопште.

Двадесет пет песама (колико их има у књизи) свесно, свесно и вредносно уједначено »структуриране формације« на личном искуству, оном доживљеном, на основу кога је формирао представе о себи и другима, лику и тлу, језику и разлици (Фед Пфеил), баш као и на искуству читања, усвајања естетских и друштвених »структура осећаја«. У књизи ТЕТОВИРАЊЕ АНЂЕЛА препознајемо одређени, сасвим индивидуализовани сензибилитет који је настојао да склопи и да се сам уклопи у једну митску конструкцију.

Експресивно присуство ањела, од наслова књиге, од прве (помало програмске песме) до последње песме, враћа нас појмовима тотализације и сингуларности, централној уланчаности свих кодова, не остављајући нам алтернативни простор за сањавање над текстом, или за неки други, необавезујући, индиферентан приступ овим стиховима од »чисте унутарности« којима се настоји сачувати личност (одвојити свој лик од позадине) од антагонистичког, »прождрљивог света Других« (Ф. Дејмсон) који настоји свим силама да понизи, пореди и избрише индивидуалност, итд.

У природи самог текста, како примећује граматолози, налази се понипштавање сликовности. Критикујући нагађачке, семиотичке и интерпретацијске парадигме, Барт, на пример, уочава да је текст хетеролозијски и перверзан. »Текст не искључује ништа, он не чини никакву разлику између спознајног подручја и уверења, општег и посебног, специјализованог дискурса свакодневног искуства«, примећује Г. Л. Улмер. Тако се и Радоњићев песнички текст може различито и прилично произвољно тумачити, условно наравно а никако дословно.

ТЕТОВИРАЊЕ АНЂЕЛА на свом »репертоару« има пуно упечатљивих песничких слика и метафора: машта као лепљива паучина, окрвањени тампони тишине, песник као отровни паук, дечаштво мутант, агонија јастука, перната душа, амбис дубок као кутија шибица, цвет као млечни зуб у устима врта, каријес латица, месец у ловки кишнице, репови речи, Христ који се љуља на крсту као на каквој љубави, жедне јастучнице и друге. Међу такве, успелије, глобалне метафоре, убрајам песме: »Дечак — камелеон«, »Конкавно огледало«, »Моја мајка нема старо лице«, »Ако си сањала своју смрт не реци сањала сам своју смрт«, »Зашто ме збуњује Фројд«, »Поновно о времену што наравно протиче«, »Дечји пртеж сунца на плочнику где сам убијен«, »Робинзон« и »Тишина је потпуна«. Више него довољно за повољан утисак о песнику који и овом књижицом оставља нове прилоге за развој и унапређивање своје поетике, шему по којој ће се једног дана моћи истетовирати лик младог песника. Остаје нам да видимо — колико ће на једној таквој слици остати божанског а колико неког другог присуства, колико песничког а колико неког другог пролазног, свакодневног искуства.

□ □ □